

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาและวิจัยนี้มุ่งเน้นในการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้คำตอบที่นำไปใช้ เพื่อพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารเป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร ดังนั้นการวิจัยจึงกำหนดวิธีวิทยาการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ประกอบด้วยวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การมีส่วนร่วมออกแบบ - ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) และดำเนินการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบการเกณฑ์ทหาร เพื่อเก็บรวบรวมคำวิพากษ์และข้อเสนอแนะไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นคำตอบของการวิจัยที่สมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดของวิธีวิทยาการวิจัยดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการวิจัยเอกสารที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ (Primary data) หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง คือ ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์มาก่อน เช่น กฎหมาย คำพิพากษา คำวินิจฉัยของศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary data) หมายถึง ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาก่อน ซึ่งนำมาใช้ในการสังเคราะห์ เช่น ข้อคิดเห็นหรือข้อวิจารณ์ หรือความคิดเห็นของผู้พิพากษาทำคำพิพากษาศาลฎีกา คำรากฎหมาย รายงานวิจัยกฎหมาย บทความกฎหมาย โดยการวิจัยนี้ใช้ข้อมูลที่เป็นทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่รวบรวมได้จากการค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับหลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเกณฑ์ทหาร และกฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ กฎหมายเกณฑ์ทหารในแต่ละประเทศ และกฎหมายไทย นอกจากนี้ยังมีเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็น หลักการ รายงานวิจัย ตำรา บทความของประเทศ ไทยและต่างประเทศ ข้อมูลเอกสารที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารได้กำหนดหัวข้อของข้อมูลเอกสารที่เก็บรวบรวมประกอบด้วย

1.1 หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์ทหาร

หลักการและทฤษฎีที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ในการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร คือ

หลักการ และทฤษฎี

- 1) หลักการความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Principle)
- 2) หลักการเกณฑ์แรงงานทหาร (Principle of Conscription)
- 3) หลักการจัดกำลังพลสำรอง (Principle of Reserve Personnel)
- 4) หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity Principle)
- 5) หลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights Principle)
- 6) หลักการห้ามเลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination Principle)
- 7) หลักนิติธรรม (The Rule of Law Principle)
- 8) หลักธรรมาภิบาล (Good Governance Principle)
- 9) หลักการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ (Benefits Protection Principle)
- 10) หลักการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Principle of Human Resource Management)
- 11) ทฤษฎีการลงโทษ (Punishment Theory)
- 12) แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (The 20-Year National Strategy) (2561-2580)
- 13) แผนการปฏิรูปประเทศ (The National Reform Plans)
- 14) แผนปฏิบัติการระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565) ของกระทรวงกลาโหม

1.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์ทหาร แยกประเด็นข้อมูลดังต่อไปนี้

1.2.1 กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ

- 1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) (Universal Declaration of Human Rights, 1948)
- 2) พันธสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 (พ.ศ. 2509) (International Covenant on Civil and Political Rights, 1967)

1.2.2 กฎหมายต่างประเทศ

- 1) สหรัฐอเมริกา
 - The Constitution of The United States 1787 (พ.ศ. 2330)
 - The Military Selective Service Act of 1967 (พ.ศ. 2510)
- 2) สหราชอาณาจักร
 - The National Service (Armed Forces) Act 1948 (พ.ศ. 2491)

3) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

- Basic Law of the Federal Republic of Germany 1949 (พ.ศ. 2492)

- German Compulsory Military Service Act 1956 (พ.ศ. 2509)

4) เครือรัฐออสเตรเลีย

- The Federal Constitution Law of Australia 1920 (พ.ศ. 2463)

- The 1990 National Defense Act (พ.ศ. 2533)

1.2.3 กฎหมายไทย

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

2) แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

3) พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2560

4) ประกาศพระราชโองการให้ใช้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)

5) พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560

6) พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2516

7) พระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร พ.ศ. 2503 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2521

8) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร พ.ศ. 2521 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2551

9) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 19)

พ.ศ. 2562

10) พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556

11) พระราชบัญญัติกำลังพลสำรอง พ.ศ. 2558

12) กฎกระทรวงฉบับที่ 35 (พ.ศ. 2516) ออกตามความในพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497

นอกจากนี้ ยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารประเภทอื่นที่จะใช้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ได้แก่ ตำรา รายงานวิจัย รายงานการประชุมสัมมนา บทความและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์ทหาร ซึ่งข้อมูลเอกสาร กฎหมายมหาชนระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยเหล่านี้นำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ที่ทำหน้าที่ในกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกฏหมายว่าด้วยการเกณฑ์ทหาร โดยวิธีการ

สัมภาษณ์ตามประเด็นสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้าและสัมภาษณ์โดยตรงระหว่างผู้วิจัยกับประชากรสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เรื่องการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร ผู้วิจัยกำหนดให้มีพื้นที่การสัมภาษณ์ที่ กรุงเทพมหานคร ตามประเด็นสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

2.1 ประชากรสัมภาษณ์

กำหนดให้เป็นการแยกกลุ่ม ดังนี้

- 1) ข้าราชการทหาร
- 2) นักวิชาการทางทหาร
- 3) นักกฎหมายหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายเกี่ยวกับรูปแบบการเกณฑ์ทหาร
- 4) ทหารกองประจำการ (ทหารเกณฑ์)
- 5) อดีตทหารกองประจำการและครอบครัว

ประชากรสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดดังกล่าวเป็นผู้ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ที่ทำหน้าที่ในกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร ตลอดจนผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยการเกณฑ์ทหาร

2.2 ประเด็นสัมภาษณ์

ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นประเด็นการสัมภาษณ์เชิงสนทนาระหว่างประชากรสัมภาษณ์กับผู้วิจัยตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร โดยกำหนดประชากรสัมภาษณ์เป็นการล่วงหน้า แยกเป็นประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

- 1) ความสำคัญและความจำเป็นของการเกณฑ์ทหาร
- 2) ปัญหาของรูปแบบกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร
- 3) ข้อจำกัดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเกณฑ์ทหาร
- 4) รูปแบบการเกณฑ์ทหารที่มีความเหมาะสม
- 5) โครงสร้างองค์ประกอบกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร
- 6) ข้อเสนอแนะหรือข้อแนะนำอื่นที่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารเพื่อคุ้มครองสิทธิในด้านการเกณฑ์ทหาร (ดูภาพประกอบที่ ภาคผนวก ก.)

3. การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design)

การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) เป็นเทคนิคทางการตลาดเพื่อสร้างสรรค์สังคม กำหนดวิธีเก็บข้อมูล โดยมีแนวคิดที่ข้อมูลที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์หาคำตอบตามโจทย์วิจัยนั้น ควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มประชากรที่มีส่วน

เกี่ยวข้องโดยตรงแทนที่ผู้วิจัยเป็นฝ่ายคิดคำตอบเอง แนวคิดนี้จึงใช้วิธีการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือเกี่ยวข้องโดยตรง (Stakeholders) เป็นประชากรที่จะมีส่วนร่วมออกแบบคำตอบตามข้อค้นพบจากโจทย์วิจัย เพื่อเป็นการยืนยันความถูกต้องตรงตามความต้องการของประชากรผู้มีส่วนได้เสียที่กำหนดไว้ ในกรณีการจัดทำกฎหมายหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ได้กฎหมายที่ดีสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกฎหมายฉบับนั้นจะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการออกแบบสาระสำคัญของร่างกฎหมายว่ารูปแบบการเกณฑ์ทหารเพื่อเป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไข และคำตอบที่ได้จากกระบวนการดำเนินการ โดยวิธีนี้ผู้วิจัยมีหน้าที่ในการนำเอาคำตอบจากการใช้วิธีวิทยาการวิจัยนี้ไปวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ และวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยด้วยวิธีการที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับการจัดทำกฎหมายให้เป็นกฎหมายที่เหมาะสมต่อการใช้บังคับ ทั้งนี้เพราะกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดในการใช้บังคับและการปฏิบัติตามเพราะกฎหมายจะมุ่งเน้นไปที่การบังคับและมีการกำหนดโทษที่จะทำให้มีการยอมทำตามเพราะกลัวการถูกลงโทษ จึงส่งผลให้มีการพยายามหลีกเลี่ยงกฎหมายเป็นประโยชน์ในแง่ของการตีความ กฎหมายที่ดีจึงควรที่จะคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้สามารถใช้อย่างได้จริง ซึ่ง สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และพราวพรรณราย มัลลิกะมาลย์ (2555) กับ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ (2555) ได้นำเอาแนวคิดการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้ไปประยุกต์ใช้กับงานวิจัย ทำให้ได้คำตอบที่เกิดจากความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขหรือจัดทำร่างกฎหมาย ดังนั้นการวิจัยนี้จึงนำเอาวิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) มาใช้

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนากฎหมายว่ารูปแบบการเกณฑ์ทหาร เป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร โดยเฉพาะในครั้งนี้อยู่เห็นถึงความสำคัญที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์ทหารได้เข้ามามีส่วนร่วม จึงนำเอาแนวทางที่เรียกว่า วิธีการมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากวิธีการนี้ เกิดจากแนวคิดที่มุ่งประสงค์จะให้การออกแบบในเรื่องใดก็ตามสมควรที่จะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้รับผลกระทบจากรูปแบบที่จะกำหนดขึ้น แต่เพื่อให้แน่ใจว่ารูปแบบที่จัดทำขึ้นมานั้น (ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าหรือการให้บริการ ฯลฯ) สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องและนำไปใช้ได้จริง สิ่งที่จะได้รับจากการออกแบบนี้จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมจับต้องได้ (Physical Artifacts) ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้แตกต่างจากการเก็บรวบรวมที่ทำตามปกติของการวิจัยซึ่งเป็นลักษณะ Top-Down Approach แต่วิธีการนี้เป็น Bottom-up Approach หมายความว่า ความคิด ความต้องการและกระบวนการวิธีการต่าง ๆ จะมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องโดยตรง การได้ข้อมูลด้วยวิธีการ Co-Design นี้

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีการนำวิธีการนี้ไปใช้แล้วประสบความสำเร็จ เช่น สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ (2558) ได้นำไปใช้ในการออกแบบ โดยให้มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ช่วยกันหาคำตอบที่จะนำไปใช้ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลในลักษณะให้ผู้มีส่วนได้เสียเป็นประชากรที่มีส่วนร่วมในการออกแบบนั้น จะทำให้ได้ต้นแบบการดำเนินการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมโดยแท้ของผู้ที่จะต้องปฏิบัติตาม จึงน่าจะเป็นการยอมรับว่ารูปแบบที่ได้มาสามารถจะนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะมาจากผู้ที่ต้องปฏิบัติตามแบบที่ออกมาแน่นอน ทั้งนี้เพราะวิธี Co-Design จะมองว่าผู้ที่มาร่วมออกแบบเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert of his/her experience) ที่มีประสบการณ์ที่จะเข้ามาให้ความรู้ ระดมสมองและสร้างความคิด (Generate Idea) ร่วมกับผู้วิจัย เพราะผู้วิจัยอาจไม่สามารถเข้าใจถึงความต้องการ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้ที่ต้องปฏิบัติได้เต็มที่

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาทฤษฎีว่ารูปแบบการเกณฑ์ทหารเป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไข เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้เสีย โดยตรงกับผู้เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์ทหารได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ โครงสร้างและสาระสำคัญของบทบัญญัติกฎหมายจึงน่าจะทำให้ได้ต้นแบบกฎหมายที่สามารถนำไปใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการที่ผู้วิจัยนำเอาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อร่างกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร โดยการใช้วิธี Participatory Design (PD), Co-Design เป็นวิธีการที่เหมาะสมและถือว่าเป็นวิธีการใหม่อีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับ โครงการวิจัยในเรื่องที่ใหม่สำหรับประเทศไทย (คุณภาพประกอบที่ ภาคผนวก ข.)

กระบวนการดำเนินการ Co-Design มีดังนี้

3.1 ประชากรร่วมออกแบบ

เป็นกลุ่มประชากรผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการพัฒนาทฤษฎีว่ารูปแบบการเกณฑ์ทหาร เป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร ซึ่งการวิจัยได้แยกประชากรเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเฉพาะ กับ กลุ่มผสม

1) กลุ่มเฉพาะ คือ กลุ่มประชากรที่มีหน้าที่และประสบการณ์เหมือน ๆ กัน มี 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ข้าราชการทหาร จำนวน 4 ท่าน

กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ จำนวน 4 ท่าน

กลุ่มที่ 3 ผู้ผ่านการคัดเลือกทหารกองประจำการ จำนวน 4 ท่าน

กลุ่มที่ 4 ประชาชนจำนวน 4 ท่าน

รวมกลุ่มประชากรเฉพาะ 4 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน รวม 16 คน

2) ประชากรกลุ่มผสม คือ กลุ่มประชากรที่มาจากประชากรในกลุ่มเฉพาะมารวมกัน เป็นกลุ่มผสมในสัดส่วนกลุ่มละ 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรกลุ่มเฉพาะ ดังนั้นในแต่ละกลุ่ม ประชากรผสมจึงประกอบด้วยประชากร ข้าราชการทหาร นักวิชาการ ผู้ผ่านการคัดเลือกทหาร กองประจำการ และประชาชน

สำหรับเหตุผลของการจัดให้มีประชากร 2 กลุ่ม คือ

- กลุ่มประชากรเฉพาะเป็นผู้ที่มีหน้าที่และประสบการณ์เดียวกัน ดังนั้น เมื่อได้มาร่วมกันอภิปรายเพื่อพัฒนากฎหมายรูปแบบการเกณฑ์ทหาร เพื่อคุ้มครองสิทธิของชายไทยในด้านการเกณฑ์ทหารในพื้นที่ศึกษาคือ กรุงเทพมหานคร จึงย่อมมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันและไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้น ข้อเสนอคือความคิดเห็นและความต้องการให้มีสาระสำคัญของบทบัญญัติกฎหมายจึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

- กลุ่มประชากรผสมเป็นกลุ่มที่แต่ละคนมีหน้าที่และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เมื่อได้ร่วมกันอภิปรายในประเด็นเดียวกับประชากรกลุ่มเฉพาะย่อมจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์และปัญหาที่พบต่อกันทำให้ความคิดเห็นและความต้องการที่แตกต่างกันหรือเหมือนกันก็ได้ ซึ่งในวิถีวิทยาการวิจัยนี้ก็ต้องมีข้อเสนอของกลุ่มเพื่อแสดงถึงข้อตกลงร่วมกันที่เป็นที่ยอมรับของประชากรที่แม้จะต่างหน้าที่และต่างประสบการณ์ก็ตาม

ประชากรกลุ่มเฉพาะและกลุ่มผสมในแต่ละกลุ่มดังกล่าวจะร่วมออกแบบสาระสำคัญที่เห็นสมควรว่าจะบัญญัติในร่างกฎหมายว่ารูปแบบการเกณฑ์ทหาร เป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้เข้ารับการเกณฑ์ทหารของไทย

3.2 ขั้นตอนในการดำเนินการ

- ขั้นตอนเตรียมการ

ผู้วิจัยต้องเตรียมความพร้อม ด้วยการกำหนดประชากรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร และมีหนังสือเชิญประชากรให้เข้ามีส่วนร่วมออกแบบ สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการออกแบบประกอบด้วย กระดาษสำหรับเขียนคำตอบเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มทุกกลุ่ม และปากกาสำหรับเขียนคำตอบ

- ขั้นตอนการดำเนินการ

แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้า เป็นการมีส่วนร่วมออกแบบของกลุ่มประชากรเฉพาะ 4 กลุ่ม ช่วงบ่าย เป็นกลุ่มประชากรผสม 4 กลุ่ม ทั้ง 2 ช่วงแม้กลุ่มประชากรจะแตกต่างกันแต่ก็ใช้ประเด็นหรือหัวข้อที่จะให้ออกแบบเดียวกัน การดำเนินการทั้ง 2 ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการเลือกประธานกลุ่มเพื่อทำหน้าที่นำเสนอคำตอบของกลุ่มตนต่อที่ประชุม โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการ มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดประเด็นที่เป็นหัวข้อสำหรับให้กลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ร่วมออกแบบตามหัวข้อที่กำหนด ซึ่งการวิจัยนี้ก็คือ ร่างสาระสำคัญที่เป็นองค์ประกอบโครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามโจทย์วิจัยที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 ให้แต่ละกลุ่มเฉพาะ 4 กลุ่มในชุดแรก แยกกันร่วมออกแบบด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายร่วมกัน พร้อมหาข้อยุติของคำตอบของกลุ่มในแต่ละประเด็นที่กำหนดไว้โดยมีผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เป็นเลขานุการประจำแต่ละกลุ่ม ที่จะอำนวยความสะดวกในการจดเนื้อความที่ได้จากการออกแบบของแต่ละกลุ่ม เป็นคำตอบจากการตกลงร่วมกันภายในกลุ่มนั้น

ขั้นตอนที่ 3 ให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มประชากรเฉพาะ นำเสนอรูปแบบที่จัดทำขึ้นมาแล้ว ต่อที่ประชุมเพื่อรับฟังและรับรู้รูปแบบของกลุ่มตน

ขั้นตอนที่ 1-3 จะใช้เวลาในการดำเนินการประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งโดยปกติจะเป็นเวลาเช้า

ขั้นตอนที่ 4 จัดกลุ่มประชากรใหม่อีกครั้งเป็นกลุ่มประชากรผสมที่มาจากตัวแทนของประชากรกลุ่มเฉพาะมารวมเป็นกลุ่มใหม่ ได้ 4 กลุ่ม และดำเนินการเช่นเดียวกับขั้นตอนที่ 1-3

ขั้นตอนนี้จะใช้เวลาเท่ากับขั้นตอนที่ 1-3 คือประมาณ 2 ชั่วโมง ดังนั้น การดำเนินการจึงเป็นช่วงบ่ายในวันเดียวกันเพื่อจะได้ความต่อเนื่องของความคิด เมื่อได้คำตอบของรูปแบบมาแล้ว ผู้แทนกลุ่มจะนำเสนอคำตอบที่ร่วมกันจัดทำโดยเสนอต่อที่ประชุมเช่นเดียวกับการดำเนินการในช่วงเช้า และผู้วิจัยจะได้รูปแบบกฎหมายที่จะนำมาพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารของแต่ละกลุ่มเฉพาะรวม 4 ต้นแบบกฎหมาย และผู้วิจัยจะได้รูปแบบกฎหมายที่จะนำมาพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารของแต่ละกลุ่มผสมรวม 4 ต้นแบบกฎหมาย และผู้วิจัยจะได้คำตอบในประเด็นอันเป็นสาระสำคัญของการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารของไทย

- ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการทำ Co-Design จะเป็นต้นแบบของกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารจากกลุ่มประชากรเฉพาะ 4 ต้นแบบ และจากกลุ่มประชากรผสม 4 ต้นแบบ ซึ่งจะมีความเหมือนและแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้มานั้น ไปดำเนินการเปรียบเทียบประเด็นสาระสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของโครงสร้างกฎหมาย เมื่อได้คำตอบมาแล้วก็จะนำไปเปรียบเทียบกับร่างกฎหมายต้นแบบว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารของผู้วิจัยอีกครั้ง การเปรียบเทียบจะทำเป็นตารางเปรียบเทียบซึ่งจะได้ 4 ตาราง คือ ตารางเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มเฉพาะ 4 กลุ่ม ตารางเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มผสม 4 กลุ่ม และตารางเปรียบเทียบของผลการเปรียบเทียบระหว่างประชากรกลุ่มเฉพาะและประชากรกลุ่มผสม กับตารางเปรียบเทียบระหว่าง

ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเฉพาะและกลุ่มผสมกับร่างรูปแบบของผู้วิจัย จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างของคำตอบที่ได้มาซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อยุติที่จะเป็นคำตอบสุดท้ายของโครงสร้างกฎหมายที่จะนำไปสู่การพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารเพื่อคุ้มครองสิทธิชายไทยในด้านการเกณฑ์ทหาร ต่อไป

การวิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-design) กำหนดพื้นที่ในการจัดทำ คือ ณ ห้องลาเวนเดอร์ 1 อาคาร 3 ชั้น 3 โรงแรมทีเค พาเลซ แอนด์ คอนเวนชัน หลักสี่ กรุงเทพมหานคร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ ทั้งหมดผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ร่วมกันเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร

5. วิธีการจัดทำกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร

การจัดทำกฎหมายนี้มีพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำกฎหมาย โดยมีรายละเอียดในการจัดทำ ดังต่อไปนี้

5.1 หลักเกณฑ์การจัดทำกฎหมาย

การจัดทำกฎหมายนี้มีพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ “โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย การตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมาย การรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องและการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายเพื่อประกอบการจัดทำร่างกฎหมาย การเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน หลักเกณฑ์การตรวจสอบเนื้อหาของร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบอนุญาต ระบบคณะกรรมการ การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ และการกำหนดโทษทางอาญา เพื่อให้การตรากฎหมายเป็นไปโดยละเอียดรอบครอบ ไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกิดความจำเป็น ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์ประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายภายหลังเมื่อกฎหมายมีผลบังคับแล้วเพื่อพัฒนากฎหมายให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทที่

เปลี่ยนแปลงไป และการเข้าถึงบทบัญญัติของกฎหมายของประชาชน ทั้งนี้ ตามนัยมาตรา 77 ประกอบกับมาตรา 258 ค.ด้านกฎหมาย (1) และ (3) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

การจัดทำกฎหมายนั้นมีพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 เพื่อตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมายตามหมวด 3 การตรวจสอบเนื้อหาของร่างกฎหมาย มาตรา 21 บัญญัติว่าให้หน่วยงานของรัฐต้องตรวจสอบและพิจารณาจัดทำร่างกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ 9 ด้าน

1) สอดคล้องและไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยในกรณีที่เป็นการจัดทำร่างพระราชบัญญัติหรือประมวลกฎหมายต้องสอดคล้องและไม่ขัดหรือแย้งต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วย

2) สอดคล้องและไม่ขัดหรือแย้งกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ

3) ต้องสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

4) ยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพเพื่อไม่ให้เป็นการแก่ประชาชน

5) ไม่ใช่ระบบอนุญาต เว้นแต่มีเหตุจำเป็นเพื่อรักษาประโยชน์ของประเทศชาติหรือประชาชนหรือมีกรณีจำเป็นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้ ในกรณีที่ต้องมีระบบอนุญาต การกำหนดระยะเวลาหรือขั้นตอนในการพิจารณาขึ้นคำขออนุญาตดำเนินการต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงหลักการและสาระสำคัญของกฎหมายเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ

6) ไม่ใช่ระบบคณะกรรมการ เว้นแต่เพื่อกำหนดนโยบาย หรือกำกับ หรือกำหนดหลักเกณฑ์หรือเพื่อการอื่นที่จำเป็น ทั้งนี้ ในกรณีที่น่าระบบคณะกรรมการมาใช้ ให้ระบุให้ชัดเจนด้วยว่ามติของคณะกรรมการผูกพันหน่วยงานที่มีผู้แทนเป็นกรรมการ โดยตำแหน่งด้วย

7) การมีบทบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีดุลยพินิจในการออกคำสั่งทางปกครองหรือดำเนินการทางปกครอง ให้กระทำได้เท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ ในกรณีที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีดุลยพินิจให้กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่เป็นสาระสำคัญไว้ในร่างกฎหมายให้ชัดเจน

8) การกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดใด ให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(ก) การกระทำนั้นต้องกระทบต่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรง หรือมีผลกระทบต่อส่วนรวม

(ข) เป็นกรณีไม่สามารถใช้มาตรการอื่นใดเพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย

9) หลักเกณฑ์อื่นตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

การตรวจสอบหลักเกณฑ์การจัดทำกฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดแย้งตามหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้ตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมายทั้ง 9 ด้าน จึงสามารถจัดทำเป็นร่างกฎหมายได้ นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการปฏิรูปกฎหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ข้อ 6 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

5.2 โครงสร้างการจัดทำร่างกฎหมาย

การวิจัยได้กำหนดเป้าหมายไว้ คือ การพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร เป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 และนำเอาประเด็นสำคัญในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์ทหารทั้งของไทยและต่างประเทศ มาจัดทำเป็นร่างกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร จึงได้กำหนดวิธีดำเนินการ ดังนี้

1) รูปแบบโครงสร้างของกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร คุณสมบัติของผู้ถูกเกณฑ์ทหาร การลงบัญชีทหารกองเกิน ข้อยกเว้นการเกณฑ์ทหาร วิธีการคัดเลือก กระบวนการฝึกอบรมและการปฏิบัติหน้าที่ ความรับผิดชอบ สิทธิประโยชน์ และองค์การดำเนินการเกณฑ์ทหาร

2) เปรียบเทียบกฎหมายเพื่อวิเคราะห์หลักเกณฑ์ในการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร โครงสร้างของกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร คุณสมบัติของผู้ถูกเกณฑ์ทหาร การลงบัญชีทหารกองเกิน ข้อยกเว้นการเกณฑ์ทหาร วิธีการคัดเลือก กระบวนการฝึกอบรมและการปฏิบัติหน้าที่ ความรับผิดชอบ สิทธิประโยชน์ และองค์การดำเนินการเกณฑ์ทหาร

3) นำข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ (Co-Design) มาวิเคราะห์ร่วมกับตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร เป็นตัวร่างกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ให้มีความเป็นเอกภาพและมีความเชื่อมโยงกัน

4) จัดทำร่างกฎหมายใหม่ว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร อาทิ โครงสร้างของกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร การลงบัญชีทหารกองเกิน วิธีการคัดเลือก กระบวนการฝึกอบรมและปฏิบัติหน้าที่ ความรับผิดชอบ และสิทธิประโยชน์ของทหารกองประจำการ รูปแบบการบังคับใช้ ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบพระราชบัญญัติให้ใช้บังคับ

5) การดำเนินการดังกล่าวนำไปสู่การจัดทำเป็นร่างกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

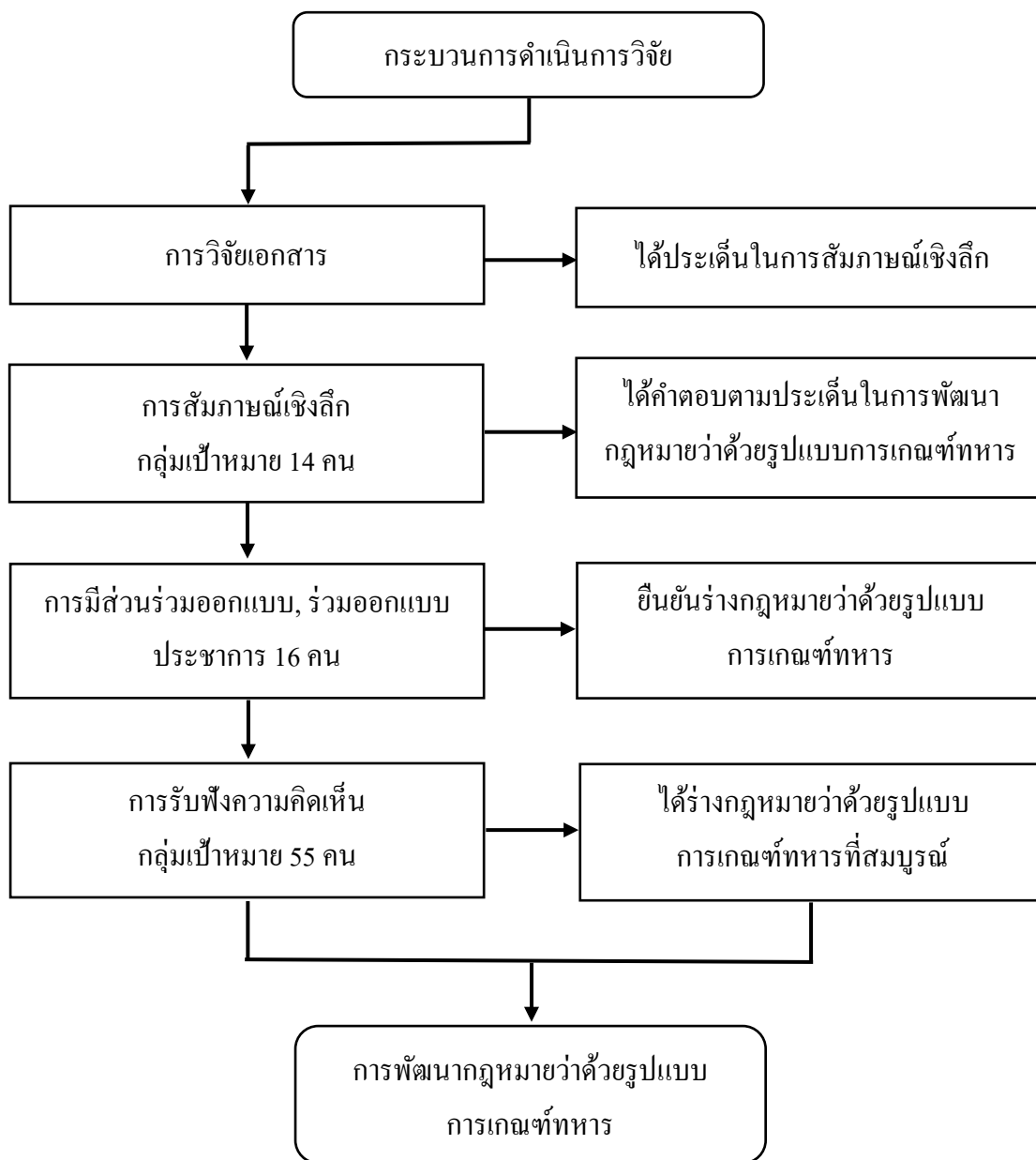
เมื่อการวิจัยได้คำตอบตามโจทย์วิจัยที่กำหนดไว้แล้วคือการพัฒนากฎหมายว่าด้วยการเกณฑ์ทหารแล้วเพื่อที่จะเป็นกฎหมายที่สามารถนำไปใช้เพื่อการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติรับราชการทหาร การวิจัยจึงกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็น หมายถึง การให้ประชากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเกณฑ์ทหารได้ร่วมกันรับฟังผลการวิจัยและวิพากษ์รูปแบบกฎหมายที่จะพัฒนา เพื่อให้ประชากรที่เข้าร่วมประชุมสัมมนาฯ รับฟังความคิดเห็นได้วิพากษ์พร้อมให้ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปสู่การพิจารณาในการปรับปรุงคำตอบให้ดีขึ้นและเหมาะสมต่อรูปแบบการเกณฑ์ทหารที่มีความสมบูรณ์และเหมาะสมมากที่สุดที่จะนำไปใช้บังคับต่อไป

ประชากรที่ร่วมรับฟังความคิดเห็นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเกณฑ์ทหาร เป็นข้าราชการทหาร นักวิชาการทางทหารที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการวิธีการเกณฑ์ทหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ นักกฎหมาย อดีตทหารกองประจำการ ผู้ผ่านการคัดเลือกทหารกองประจำการ และครอบครัวทหารกองประจำการและผู้ประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ ซึ่งการวิจัยกำหนดไว้ประมาณ 55 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2564 เวลา 09.00-12.00 น. ณ ห้องลานเอนเตอร์ 1 อาคาร 3 ชั้น 3 โรงแรมทีเค พาเลซ แอนด์ คอนเวนชัน หลักสี่ กรุงเทพมหานคร (ดูภาพประกอบที่ ภาคผนวก ค.)

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้วนั้น จะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร เป็นกฎหมายต้นแบบในการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497

7. การพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายที่เป็นวัตถุประสงค์การวิจัยอันเป็นผลผลิต (Output) ของการวิจัย คือ การพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร ดังนั้นในการจัดทำรูปแบบจึงได้นำหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และคำตอบจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มาใช้ในการพัฒนากฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหาร เมื่อได้ร่างกฎหมายว่าด้วยรูปแบบการเกณฑ์ทหารนั้น การวิจัยได้นำไปสู่การจัดการมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) และการรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการวิธีวิทยาการวิจัย ได้ ดังนี้

ภาพประกอบที่ 3.1 กระบวนการวิธีวิทยาการวิจัย